

سطح درآمد خود در زمینه تغذیه بهتر، تهیه مسکن مناسب، ارتقای مهارت‌های فردی و پیشگیری از بیماریها و بالاخره درمان بردازند و به این طریق کیفیت زندگی خود را ارتقاء بخشند.

بعد دوم: کاهش درآمد خانوارها

بهره‌وری کمتر، موجب می‌شود که سطح دستمزدها تنزل یابد و به این ترتیب درآمد قابل تصرف خانوارها کاهش یابد و پیامد آن سطح نازل تغذیه، آموزش، تامین مسکن و... خواهد بود. این عوامل به نوبه خود سطح سلامت اعضای خانوار را تحت تاثیر قرار می‌دهد و در نتیجه سهم زیادی از درآمد خانوار به دلیل سنگینی هزینه درمان، به جای آنکه صرف پیشگیری شود، به مصرف دارو و درمان می‌رسد.

این چرخه در گام بعدی، بیماریهای بیشتر و مزمن را به دنبال می‌آورد و سرانجام با کاهش توان مادی و معنوی افراد، سطح بهره‌وری کلی در جامعه کاهش می‌یابد.

از طرف دیگر، شدت بروز بیماری موجب افزایش نرخ از کارافتادگی و بازماندگان در چرخه تولید می‌شود که این امر نیز به دلیل خروج نیروی کار مجرب از جریان تولید، به ضرر چرخه بهره‌وری ملی خواهد بود.

نقش نظام تامین اجتماعی در بهره‌وری خانوار:

نظام تامین اجتماعی در این میان از یکسو به عنوان یک نهاد فراگیر با اعطای مزایای بلندمدت شامل بازنشستگی، از کارافتادگی، بازماندگان و کمکهای خانواده (عائله‌مندی) افزایش درآمد ایجاد می‌کند و از سوی دیگر با اعطای مزایای کوتاه‌مدت مانند تقبل هزینه‌های نقدی و جنسی ناشی از بیماری، به صورت پرداخت غرامت دستمزد ایام بیماری، استراحت ایام بارداری و هزینه درمان بستری و سرپائی، ضمن کاهش هزینه‌ها مانع کاهش شدید درآمد خانوار می‌شود. تامین اجتماعی در مجموع به عنوان مکانیزم موثر در افزایش بهره‌وری و در نهایت، بهبود رفاه اجتماعی عمل می‌کند.

باید توجه داشت حتی اگر جامعه‌ای در بالاترین سطح بهره‌وری قرار داشته باشد، چون همواره گروهی به دلایل گوناگون مانند معلولیت مادرزادی، صفرسن و یا کهولت به سبب عدم توانایی در کسب درآمد، نیازمند حمایت‌های قانونی نظام تامین اجتماعی خواهند بود. □

مدیریت شهری؛ نیاز امروز، ضرورت فردا

از: فریدون بیگی

از ۵ میلیون نفر وجود خواهد داشت در حالی که تعداد این‌گونه شهرها در سال ۱۹۸۰، بیست و شش شهر، و در ۱۹۵۰ تنها شش شهر بوده، و در آغاز قرن بیستم نیز هیچ شهری با جمعیتی بیش از ۵ میلیون نفر وجود نداشته است.^(۱)

آمار نشان می‌دهد که به جمعیت شهرهایی مانند کراچی، بمبئی و تهران سالانه ۳۰۰ هزار نفر افزوده می‌شود. این رقم برای شهر مکزیکوسیتی ۵۰۰ هزار نفر می‌باشد.^(۲) تا پایان قرن حاضر،

برای اغلب مردم، شهر، محل کار، رفت‌وآمد و گذراندن زندگی است، در حالی که مقامات شهری و حکومتی نگرش سیاسی نسبت به شهرها دارند و خواهان حل مشکلات به نفع شهروندان براساس قوانین و مقررات هستند.

علیرغم مهار رشد سریع جمعیت در قسمتهایی از جهان، تشکیل و توسعه جمعیت شهری یا درصدهای متفاوتی وجود دارد. در سال ۲۰۰۰، شصت شهر با جمعیت بیش

نیمی از مردم جهان در شهرها ساکن خواهند بود و این دلیل خوبی برای توجه بیشتر به مسائل و مشکلات شهری و شهرنشینان می‌باشد. دلایل موجه دیگری نیز برای پرداختن وسیع‌تر و گسترده‌تر به موضوعات شهری وجود دارد: اول اینکه شهرها هرچند مولد قسمت اعظم ثروت یک کشور هستند ولی فقر ملموس نیز عمدتاً در شهرها جای گرفته است. دوم، وجود تضاد و تفاوت غالباً شدید توزیع امکانات علی‌الخصوص در شهرهای بزرگ است که چنانچه سعی نشود حداقل امکانات مادی برای شهروندان فراهم شود و آنها از خدمات شهری مناسبی برخوردار نشوند، امکان از دست رفتن شئون انسانی و بروز ناآرامی در شهرها را بوجود خواهد آورد.

سوم، اینکه نیازهای کنونی شهرها، نیازهای گذشته نیست. آلودگی محیط زیست، بهداشت، جمع‌آوری فاضلاب و تامین آب شرب سالم، دوری مکان سکونت از محل کار، گسترش شهر و فشار زاغه‌ها و حلبی‌آبادی‌ها برگرد شهرها، نیاز به راه‌حل‌های جدی دارند. این مشکلات همچنین مسبب و موجد گرفتاری‌های وسیع‌تر (هرچند پوشیده و غیرملموس) در ابعاد روانی و اجتماعی می‌شوند. عقیده بر آن است که نگرش مثبت یا منفی نسبت به حکومت‌ها در شهرها نطفه می‌بندد و گسترش می‌یابد، لذا باید به مشکلات و مسائل شهرنشینان علی‌الخصوص هسته‌های مرکزی شهرها توجه خاصی کرد.

شهرنشینان در ایران

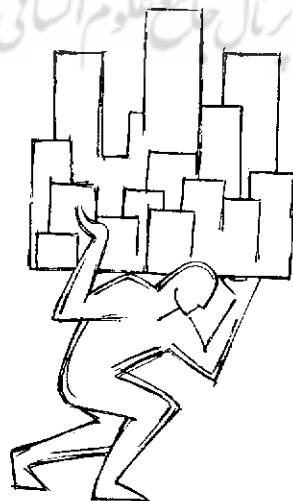
در سال ۱۳۶۵، بخش شهرنشین ایران با ۵۳ درصد کل جمعیت تنها اندکی بیش از بخش روستایی بوده (۳۲) تا چند سال دیگر و در آغاز سال ۲۰۰۰ میلادی، جمعیت شهری ایران به ۴۰ میلیون نفر و ضریب شهرنشینان به ۶۱ درصد (۱۱) درصد بیش از متوسط جهانی (افزایش خواهد یافت که در این صورت ۱۴ میلیون نفر جمعیت بالقوه فعال جدید (سنین مابین ۶۴-۱۵ سال) به جمعیت کشور افزوده می‌شود. در ۲۵ سال بعدی یعنی تا سال ۲۰۲۵ میلادی، جمعیت روستایی ایران از ۲۵/۴ میلیون نفر به ۲۴/۶ و جمعیت شهرنشینان از ۳۹/۸ به ۷۲/۴ میلیون نفر می‌رسد که در این صورت ضریب شهرنشینان تا ۷۴/۶٪ جمعیت بالا خواهد رفت. (۴)

شهر تهران در سال ۲۰۰۰ میلادی با ۱۱/۵ میلیون نفر جمعیت به هیجدهمین کلان شهر

بزرگ دنیا و یازدهمین کلان شهر آسیا تبدیل خواهد شد. (۵) چنین جمعیت متمرکزی که برای نخستین بار در بیست سال اخیر در شهرها شکل گرفته، نیازهای جدیدی را ایجاد کرده است. در حالی که شاید حتی نتوان مشکلات و مسائل فیزیکی همیشگی نظیر مسکن، آب بهداشتی، جمع‌آوری فاضلاب و درمان را نیز با شیوه‌های سنتی حل کرد، ضرورتاً به این موارد، توسعه و متناسب نمودن امکانات فرهنگی و اجتماعی نیز اضافه شده است - بر کلمه ضرورتاً باید اصرار ورزید - وجود سینما یا پارک، میادین ورزشی و خانه‌های فرهنگی به دلایلی که در بخش‌های بعدی بحث خواهد شد در حاشیه مسائل قرار نمی‌گیرد، بلکه ضروریاتی برخاسته از نیازهای جدید شهری است. برای کشور ما که رشد جمعیت شهرنشین آن چشمگیر و باورنکردنی است و در سالهای آینده با سکونت ۷۵٪ جمعیت در شهرها شاخص شهرنشینی بشدت از استانداردهای جهانی فاصله خواهد گرفت، این مسائل حادث‌تر و شایسته توجه و سرمایه‌گذاری فکری و مادی بیشتری می‌باشد.

● نیازهای کنونی شهرها، نیازهای گذشته نیست و این نیازها راه‌حلهای جدیدی را می‌طلبند.

● عقیده بر آن است که نگرش مثبت یا منفی در قبال حکومتها، در شهرها نطفه می‌بندد.

مدیریت شهری، نیازهای جدید

نیازهای کنونی یک شهروند نیازهای سابق وی نیست. شیوه حل مشکلات به‌سوی برخورد کمتر افراد گرایش دارد. مثلاً امر عبور و مرور شهری در گذشته با چراغ راهنما قابل حل بود، سپس پلهای هوایی گسترش یافت، و اکنون مترو ضرورت می‌یابد. شهروند کنونی به دلایلی منطقی و برخاسته از نیازهای جدیدش نمی‌تواند زمان را در پشت چراغ راهنما هدر دهد، و به دلیل فعالیت و تحرک بیشتر حتی الامکان از برخوردهای اتفاقی برنامه‌ریزی نشده فاصله می‌گیرد. با تشریح مساعی شهروندان، نگرش‌ها و دیدگاههای مدیران برخاسته از واقعیت‌ها خواهد بود. برای مدیران شهرها، نیازهای جدید بشرح زیر خواهند بود:

۱ - توسعه پایدار

به دلیل محدودیت امکانات و برای حفاظت از آنها توسط افزایش بهره‌وری، آشنائی با مفاهیم توسعه پایدار از ضروریات می‌باشد. براین اساس می‌بایست ضرورتاً نگرش درون سازمانی مدیریت شهری به سازمانهای جانبی و فعالیت‌های آنها متمم داده شود، و شهرداری نهادی مستقل و جدا از دیگر سازمانها که بعضاً برای حفظ منافع درون سازمانی به تقابل با آنها برمی‌خیزد، دیده نشود. مدیریت شهری باید بتواند پروژه‌های اجرایی از سوی هر سازمانی را به نفع شهروندان جهت داده و بدین لحاظ می‌بایست با مفاهیم کلی فنی و جاری تمامی دستگاه‌های خدماتی آشنائی حاصل کند. چنین دستگاه‌هایی نظیر آب و فاضلاب، برق، مخابرات و گاز تماس متقابل کمتری دارند، و لذا مدیریت شهری می‌تواند هماهنگ‌کننده و جهت‌دهنده مناسبی باشد.

۲ - بهره‌وری

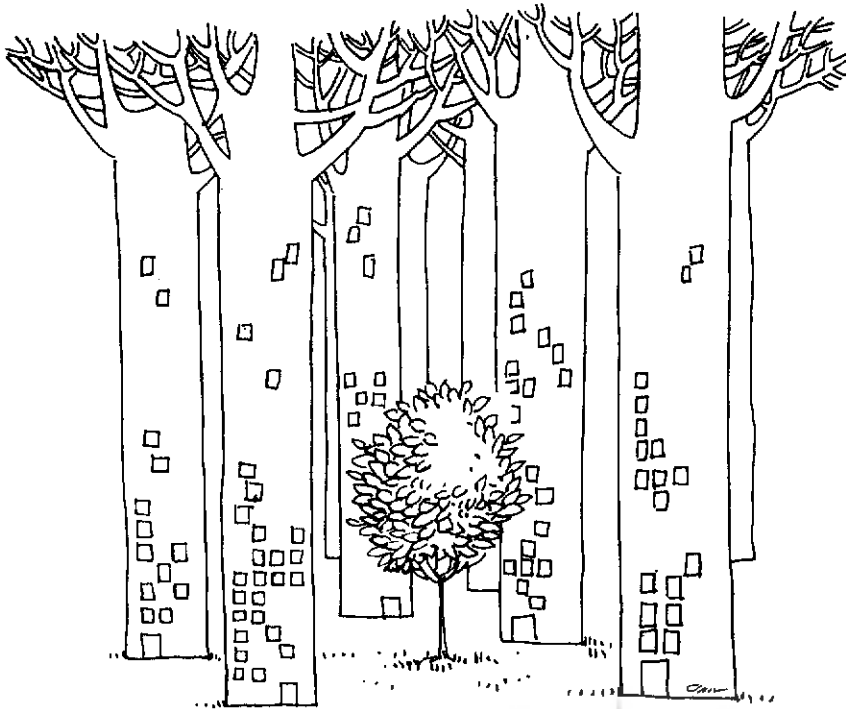
در ارائه خدمات و تامین نیازها، چگونگی بهره‌برداری از تجهیزات و توسعه آنها، یا در نظر گرفتن کلیه موارد نظیر کالا، زمان، انرژی، تخصص و... توسط شاخصی به‌نام بهره‌وری سنجیده می‌شود. برخلاف آنچه تصور می‌شود در اجرای یک طرح لوله‌گذاری در خیابانهای اصلی شهر، هزینه‌های واقعی فراتر از قیمت کالا و دستمزد صرف و پرداخت شده می‌باشد. در این مثال، زمان

اجراء (این پارامتر از سوی مسجری نیز برای بهره‌برداری هرچه زودتر از پروژه مدنظر می‌باشد) بسیار اهمیت دارد. از دیدگاه بحث ما آثار تبعی مدت زمان مسدود بودن یک خیابان، شامل اختلال در زندگی، برهم زدن آسایش، تاثیر منفی در تجارت و تردد و ترافیک می‌باشد. آسیب‌های وارد آمده بر تاسیسات سازمانهای دیگر مانند آسفالت، برق، مخابرات و اختلالات ناشی از آن و نیز عدم استفاده برای فعالیت همزمان واحدهای خدماتی دیگر از فرصت به وجود آمده برای اجراء یا تعمیر و رفع معایب در محدوده خیابان مورد نظر، در زمره هزینه‌های پوشیده و نادیده قرار می‌گیرد. در محدوده خدماتی شهرها نمونه‌های متعدد دیگری از هدر رفتن امکانات که باعث پایین آمدن بهره‌وری می‌شود را می‌توان مشاهده کرد و مثال زد.

۳- ارتقای فرهنگ شهروندی

افزایش و ارتقای توان بالفعل فرهنگی و اجتماعی براساس زیست فعال و پرثمر در شهرها علاوه بر این که موجب بالارفتن توان اقتصادی خواهد شد، می‌تواند باعث حفظ و نگهداری سرمایه‌های مردمی و بومی هر شهر و جلوگیری از فرار آنها و سرازیر شدنشان به شهرهای بزرگتر شود. چنین عملی هم در گسترش شهرهای کوچکتر تاثیر مثبت می‌گذارد و هم از اختلال در نظم شهرهای بزرگ جلوگیری می‌کند. ایجاد و فعال کردن فرهنگسراها و کانون‌های فکری و فرهنگی به منظور تبادل اندیشه‌ها که شهرداری تهران به نحو مطلوبی در مورد آن عمل کرده است، در زمره چنین اقداماتی می‌باشد. این امر باید مورد توجه شهرهای متوسط و کوچک نیز قرار گیرد چنین مراکزی الزاماً نباید پرخرج و تقلیدی باشند، بلکه جلوه‌ها و ویژگیهای اجتماعی و فرهنگی خاص هر شهر می‌تواند زمینه‌های مساعد و مناسبی برای برنامه‌سازی و ایجاد تحرک در بخش‌های مختلف این کانون‌ها و در نتیجه جذب قشرهای مردمی باشد.

چنین مکانهایی علی‌الخصوص در جهت فراهم کردن امکان تخلیه روانی شهروندانی که در مناطق پرتراکم و محله‌های پر جمعیت سکونت دارند، حائز اهمیت است. بررسی‌ها ارتباط مستقیمی مابین جرم و جنایت با اجتماع‌های پرتراکم و شلوغ را نشان می‌دهد و مراکز مورد اشاره به‌همراه میدادن ورزشی کم خرج به‌سوان مکان‌هایی برای تبادل اندیشه و تحرک فکری و

● مدیریت شهری باید توانایی و ظرفیت اسکان در یک شهر را با توجه به قدرت تامین نیازهای جمعیت متناسب با امکانات شهری تعیین کند.

● مشارکت مردمی راه حل نهایی حل مشکلات فعلی و آینده شهرهاست.

آن می‌باشد، در حالی که بخشی از خسارت‌های وارده بر محیط زیست تنها ناشی از افزایش جمعیت نیست، بلکه تحرک و جابجایی ناگزیر شهروندان و گسترش دامنه فعالیت‌هایشان و نیز وسایل متعددی که برای ایجاد خسارت به محیط در اختیار دارند نیز دخیل است.

نحوه برخورد متقابل مردم و سازمانهای دیگر هر چند ظاهراً هیچ ارتباطی به حوزه خدمات شهری ندارد، یا ارتباط اندکی دارد، ولی اصلاح چنین برخوردهایی و شیوه‌های پاسخگویی به نیازهای اداری ارباب رجوع تاثیر بسزایی در کاهش هزینه‌های شهری دارد.

همراهی و برپایی مراکز خدمات دولتی در شهرها که این روزها از سوی یک یا دو شهرداری بزرگ کشور به آن توجه شده است می‌تواند بسیاری از رفت‌وآمدهای درون شهری را حذف کند.

کاهش تردد نه تنها باعث تقلیل هزینه‌های خدمات شهری و کاهش استهلاک سرمایه‌ها می‌شود، بلکه برخوردهای غیرفیزیکی و روانی مردم و اصطکاک میان آنها را نیز تقلیل می‌دهد.

باز به‌عنوان مثال، مسکن‌های غیرقانونی و حلبی‌آبادها را می‌توان مطرح کرد. مسکن‌های غیرقانونی، زاغه‌ها و حلبی‌آبادهایی که برگرد شهرهای بزرگ حلقه می‌زنند، مشکل دائمی و همیشگی است که در نهایت بر اثر فشارهای وارده

جسمی حائز اهمیت است. چنین توانی در صورت عدم هدایت صحیح می‌تواند بالقوه خطرزا به لحاظ اجتماعی باقی بماند.

۴- شناخت استراتژی توسعه

مدیریت شهری باید توانایی و ظرفیت اسکان در یک شهر را با توجه به قدرت تامین نیازهای جمعیت متناسب با امکانات موجود شهری تعیین کند و آنرا همیشه در نظر داشته باشد. باید توجه داشت که زمینه‌های رشد و توسعه شهرها عمدتاً متفاوت از یکدیگر می‌باشد. مسیر توسعه و پیشرفت هر شهر بایستی از راههای مختلف و از جمله بررسی تاریخچه شهر و چگونگی پیدایش رشد و توسعه آن مشخص شود.

۵- دیدگاههای نو

رشد سریع شهرها و تمرکز جمعیت کشور ما در آنها، دیدگاه‌های نو و غیرمتداول برای حل مشکلات و پاسخگویی به نیازهای جدید شهروندان را می‌طلبد. به‌عنوان مثال عامل اصلی آلودگی محیط زیست متوجه جمعیت و افزایش

از سوی ساکنین آنها و نیز به دلیل عدم برخورد مناسب مسئولین به محدوده شهری افزوده می‌شود. در استراتژی گسترش شهری باید نگاهی نو و جدید و غیر مرسوم به این مشکل افکند.

مشارکت‌های مردمی

برای حل مشکلات فعلی و آینده شهرها مشارکت فعال نیروی مردمی راه‌حل نهایی است که متأسفانه این نیرو دست نخورده و اینگونه مشارکت‌ها غیرفعال باقی مانده است. تجربه نشان داده است که بکارگیری استعدادهای مردمی موجب بروز ابتکارات و خلاقیت‌هایی می‌شود که در شرایط عادی تصور نمی‌شود. برای استفاده از این امکانات بالقوه، سپردن کارهای اجرایی و عملی به شهروندان ضرورت دارد:

۱- اگر تلاش‌هایی برای تعمیق دیدگاه‌های محلی و کمک به آنها در جهت دست‌یابی درست به مشکلات و راه‌های حل آنها از سوی حکومت‌ها صورت گیرد، آنگاه نیازها و خواسته‌های محلی به‌صورت واقعی و به‌درستی به مرکز انتقال یافته و حکومت مرکزی نیز می‌تواند استراتژی دقیق‌تری برای توسعه شهرها برگزیده و ابلاغ نماید.

۲- با ابلاغ استراتژی و سیاست‌های واقعی تنظیم شده بر اساس خواست‌های موجود و تقویت تصمیم‌گیری‌های محلی، اولاً توسعه و ارائه خدمات بهداشتی، آب سالم جمع‌آوری فاضلاب، آسفالت و نظایر آنها با هزینه‌ای کمتر قابل تأمین خواهد بود و ثانیاً به دلیل مشارکت مستقیم شهروندان در توسعه خدمات زیربنایی و روئینایی شهر، و تمایل به حفظ سرمایه‌هایی که آنها خود ایجاد کرده‌اند و یا در برپایی آنها سهم بوده‌اند، بهره‌برداری از تاسیسات نیز به‌صورت بهینه و با هزینه کمتری صورت خواهد گرفت، و خدمات پایدارتر و بادوام‌تر عرضه خواهد شد.

۳- تغییر نگرش و حرکت به سمت زدودن تصمیم‌گیری‌های متمرکز به‌هیچ‌عنوان نشان‌دهنده کاهش اعمال قدرت حکومت نمی‌باشد، بلکه در این حالت برای آن نقشی فعال‌تر، پویاتر و وسیع‌تر در نظر گرفته می‌شود. در حقیقت با ارجاع مشکلات شهرها به شهروندان و کمک‌گیری از آنها برای حل مشکلات، دولت با حفظ حاکمیت، اعمال تصدی را به مردم واگذار می‌کند و خود از مقابل مردم به کنار آنها منتقل می‌شود. در چنین حالتی دولت به‌جای اینکه مورد بازخواست قرار گیرد و پاسخگو باشد (آنچه که اکنون وجود دارد) خود بخش‌های مختلف را مورد بازخواست قرار

● تهران در سال ۲۰۰۰ با ۱۱/۵ میلیون نفر جمعیت به هیجدهمین کلان‌شهر بزرگ دنیا و یازدهمین کلان‌شهر آسیا تبدیل خواهد شد.

● نیازهای کنونی یک شهروند، نیازهای سابق وی نیست و شیوه حل مشکلات به‌سوی برخورد کمتر افراد گرایش دارد.

می‌دهد و پاسخ می‌طلبد (مدیریت مشارکتی یا مدیریت خصوصی).

در پایان به این نکته اشاره می‌شود که یکی از مشخصه‌های ویژه مقطع کنونی کشور ما، عدم رضایت هر دو طرف سیستم‌های خدماتی یعنی دستگاه‌های دولتی و مردم می‌باشد که اولی از کمبود امکانات و عدم تکافوی بودجه برای ارائه خدمات ناخرسند است، و دومی نیز از گران بودن و خدمات بعضاً کیفیت پایین آن ناراضی است. بی‌شک استفاده از نیروی مردمی باعث زدودن چنین توهماتی و ایجاد حس اطمینان و اعتماد متقابل می‌شود که از ثمرات آن هر دو طرف برخوردار خواهند شد. □

پانوش‌ها:

۱- فصلنامه طبیعت و منابع زیر نظر کمیسیون ملی یونسکو در ایران سال اول - شماره اول فارسی - سال ۱۳۷۱، صفحه ۳۲

۲- پیام یونسکو، نشریه سازمان علمی و فرهنگی ملل متحد - شماره ۲۴۸ بهمن ۱۳۶۹، صفحه ۱۷

۳- آب و توسعه (فصلنامه امور آب وزارت نیرو) ویژه‌نامه شماره (۱) آب و جمعیت، سال دوم، بهار ۱۳۷۳، صفحه ۶۲

۴- روزنامه همشهری شماره ۶۳۲

۵- روزنامه همشهری شماره ۶۳۲

ملاحظات تحریم آمریکا علیه ایران

مترجم: زهره جم

منبع:

IRAN BUSINESS MONITOR
JUNE 1995

فرمان رئیس جمهور آمریکا مبنی بر تحریم کل تجارت و خدمات شرکت‌های آمریکایی با ایران با پشتیبانی کمی در سراسر جهان مواجه شد. واقعیت آن است که این امر، تصمیمی تماماً سیاسی و اقتصادی محسوب می‌شود. دو طرف با بیانی سیاسی اظهار داشته‌اند که اثرات تحریم را نمی‌توانند منکر شوند، حقیقتی که احتمالاً کشورهای دیگر را نیز به همان نسبت تحت تأثیر قرار می‌دهد. همانطور که اشاره شد، این تأثیرات بندرت برای همه مثبت خواهد بود مگر...

تحریم کلیتون رئیس جمهور آمریکا یکی از تحرکات اخیر دولت آمریکا علیه ایران بشمار می‌رود این تحرکات شامل این موارد می‌شود: تصمیم وتو قرارداد «کونکو» CONOCO، وتوی آمریکا در مشارکت ایران در توسعه مناطق